

עלון לב המועדים

גליון 125 הלכות והליכות בענין "ניחום אבלים"

בכל יום (עיין רמב"ם הלכות אבלות פרק יג הלכה ב, ורמב"ם פירוש המשניות בפרק א דפאה), **והטעם:** כי עיקר המצווה של ניחום אבלים הוא שאבל יהיה מנוחם ממילא צריכים כל השבעה לילך ולנחמו כי אולי ינחם בזה הפעם (ספר דרכי החיים מארבר הלכות אבלות ד הג"ה שם ב).

טעם אחר: מצות ניחום אבלים נכללה בכלל גמילות חסדים שאין לה שיעור (ספר ואהבת לרעך כהלכה ניחום אבלים מח). **והטעם שאין נוהגים כן היום:** משום שאין מקום בבית האבל לכל האנשים שיבואו ובפרט כשיש הרבה מנחמים לכן התחילו לנוהג שכל אחד בא פעם אחד (עיין חיי משה ניחום אבלים עמוד רמז).

מקום השבעה

הטוב ביותר אם יושבים במקום שהנפטר היה גר בו בחייו או במקום שיצאה נשמתו, **והטעם:** כיון שנפשו מאוננת ומתאבלת שם זוכים המנחמים לנחם גם אותה (רמב"ן מסכת שבת קנב).

ראייה שניחום אבלים גם למת מהגמרא בשבת (קנב, א) מביאה מעשה באדם שהלך לעולמו בשכונתו של רב יהודה ולא היו לו קרובים שמתאבלים עליו וצריכים לנחם למרות זאת היה רב יהודה מביא כל יום עשרה אנשים שיהיו יושבים בביתו של המת לאחר שחלפו שבעת ימי האבלות נתגלה המת בחלום לרב יהודה ואמר לו תנוח דעתך שהנחת את דעתי (עיין בספר מעבר יבוק שפת אמת פרק ד).

וכן כתב הרמב"ם (הלכות אבל פרק יד הלכה ז) "יראה לי שנחמת אבלים קודם לביקור חולים, שניחום אבלים גמילות חסדים עם החיים ועם המתים.

להכין דברים לפני הניחום

בזוהר הובא שצריך להכין דברים לפני שבא לנחם.

ניחום אבלים על צער הפרידה מהנפטר

ניחום אבלים אע"פ שיסוד מצות ניחום אבלים הוא להפיגו מצער אין הכוונה להשכיחו את האבלות אלא אדרבה חז"ל תיקנו שבעת ימי אבלות על המת, אלא ענין הניחום להפיגו מהצער הטבעי המתעורר אצל אדם בהילקח ממנו אחד מקרוביו

"ענין הנחמה אינו ענין טבעי כי אליבה דאמת אין בטבע האדם להתנחם [כי הניחום הטבעי יכול להועיל רק להבנת השכל אבל אין בכוחו לבטל את הרגש שיש לו לאדם על קרובו בשעת צער] גם אם ירבה לפני דברי תנחומים לא תהיה לך כל תועלת מצד הטבע, ומה שיבטל זאת בני אדם מתנחמים הוא רק מכח מנתנה מיוחדת מהקב"ה שהולך בעצמו ומנחם אבלים, ובכך נעשה נס לכל אבל ואבל שהקב"ה מרפא אותו מסבל האבלות על ידי סממני רפואה זו הוא יתברך מרפא בהם התנחומים" (מכתב מאלהו חלק ד עמוד 342).

מצווה לנחם אבלים

מדרבנן: הרמב"ם (הלכות אבל פרק יד א) כתב שניחום אבלים היא מצווה מדרבנן.

ויש אומרים: שהיא מצוה מדאורייתא ונכללת בכלל גמילות חסדים וגמ"ח מהתורה דכתיב "והודעת להם את הדרך זו גמ"ח" (תלמיד רבינו יונה ברכות ריש פרק מי שמתו).

מקור לניחום אבלים מהתורה

דכתיב (בראשית כה יא) "ויהי אחרי מות אברהם ויברך ה' את יצחק בנו" ופירש רש"י שברכו בברכת אבלים (סוטה יד, א).

מצווה התלויה ברגלים

בספר חרדים (פרק מ"ב) כתב שמצות עשה מדברי קבלה ומדברי סופרים התלויים ברגלים ללכת אל בית האבל, ואף דניחום אבלים ולשמח חתן מצותו בפה עכ"ז כתבה כאן במצוות התלויים ברגלים על שם הכתוב "טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה" (ללכת תלוי ההליכה ברגלים).

מצות ניחום אבלים

מצוות ניחום אבלים היא בכל ימי השבעה ואפילו אם באים לבית האבל כמה פעמים מקימים את המצוה ויש לנחם (דרכי חיים ד ב).

ויש אומרים: שיוצאים ידי חובת ניחום אבלים בפעם אחת, אבל המנהג הוא לנחם אחרי כל פעם כגון אחרי התפילה וכדומה (הגר"ש"א הובא בויעל אליהו סעיף פח, אשרי האיש פרק פח כא).

כמה פעמים צריך לנחם

יש שלכאורה צריך לנחם את האבל

העלון מוקדש לע"נ

הבחור החשוב יעקב אלחנן בן בועז סטרוקובסקי ז"ל שנהרג באסון מידון

ולע"נ שאר הרזגי מידון ז"ל

ולהחלמת הפצועים

צער הפרידה שצער זה אין בו שום תועלת וגם הוא מפריע לאבל לפשפש במעשיו ולחזור בתשובה ולכן צריך לנחמו מהצער הזה אבל אין לגרום שיסיח דעת מהאבלות (דברי סופרים מצות ניחום אבלים פרק כח ג).

דרגות בניחום אבלים (דברי סופרים ניחום אבלים כח ז – יב)

מדרגה ראשונה: מעיקר הדין מקיימים את המצוה בעצם ביאתו לכבודו של האבל בזה הוא מתנחם (פרישה שצג ג). [ואפשר שמטעם זה מנהג העולם ליישב מעט קודם שאומרים המקום ינחם אתכם כי הישיבה עצמה היא חלק מהנחמה אך אין זה לעיכובא ובכניסה לחוד מקיימים מצות ניחום] (דברי סופרים מצות ניחום אבלים פרק כח).

הדרגה שנייה: במה שאומרים דברי ניחומים "המקום ינחם אתכם" או מן השמים תנוחמו" [כמנהג בני ספרד] אע"פ שלא ניחמו בשום דברי נחמה כיון שמברכים אותו ומבקשים עבורו שהמקום ינחם אותו, הקב"ה משפיע עליו שפע נחמה ובה מקיימים מצוות ניחום (אהבת חסד סימן שעו דברי סופרים שעו א).

מדרגה השלישית: לדבר על ליבו ולהפיגו מצערו על יד שידבר דברי נחמות המתקבלות על לב מר וכל המרבה בנחמות יראה בנחמות ציון (מטה משה סוף חלק שישי לנחם אבלים).

עיקר התנוחמים הוא שהחי יתן אל לבו של האבל שזה המת זכה לרב טוב הצפון לצדיקים, הוא נעתק מהעולם האפל הזה אל אור הנצחי (כלי יקר בראשית לו לה).

הדרגה הרביעית: לנחמו עד שהאבל יצדיק דין שמים בלבו, עד שבפיו יודה למלך המשפט ויברך על הרעה מעין הטובה (מעבר יבוק שפתי רננות פרק יט).

הדרגה החמישית: שמלבד מה שמדבר עם האבל דברי ניחומים ידבר עמו דברים טובים עד שישמחו ויהיו פניו יפות (של"ה ריש מסכת פסחים נר מצווה ושמתך בחגך בה"ה).

הדרגה השישית: להיות נושא בעול עם האבל שהמנחם ירגיש כהאבל עצמו וישתתף באבלו שוה בשוה, ובזה יש נחת רוח לחיים ולמתים (רש"י שבת יב, א ד"ה אין מנחמין).

זמן ניחום אבלים – ניחום בג' ימים ראשונים

יש שכתבו שנהגו שאין מנחמים את האבל בג' ימים הראשונים, **והטעם:** שאז כלו ימי הבכי ואינו מסוגל עדיין לקבל תנוחמים על מתו (מוע"ק כז, ב, עין שר"ע שצד, ר' שלמה קלוגר בתש' טוב טעם ודעת מהדורא ג חלק ב סימן רלט) ומקצת היום ככולו (שר"ת טוב טעם ודעת שם).

למעשה היום לא הקפידו בדבר ומנחמים אף בתוך ג' ימים (פני ברוך דף קכד, בדי השולחן סימן שעו א, ו הגר"ח הובא בספר זכרון יוסף צבי עמוד קסט).

מנהגו של הגר"ש"א הגר"ש"א היה מנחם למחרת הלוויה ואמר שאז צריך האבל יותר מכיון שאנשים עדיין לא מגיעים (אהל יעקב פסקי הגר"ש"א ניחום אבלים ב, הובא בספר זכרון יוסף צבי פרק ה ניחום אבלים עמוד

קצב, באורחות רבינו חלק ד עניני אבלות ד מביא כן בשם הגר"ח"ק הביא שהחז"א לא הקפיד בכך, וכן כתב באורחות רבינו ד ניחום אבלים אלא הקפיד בדבר והיה מנחם ביום א' או יום ב').

לפתוח בדברים

אין המנחמים רשאים לפתוח בדברים קודם שיפתח האבל (מוע"ק כח, ב, שר"ע יור"ד שעו א).

הטעם: לפי שהוא מתחיל להראות צערו שמצטער מאד על מחלתו ואחר כך מתחילים לנחמו אבל מקום אין שייך לנחמו דשמא אינו מצטער על מתו (לבוש שעו א).

טעם אחר: לפי שענין ניחום אבלים הוא להצדיק דינו של הקב"ה, לכן מחויב האבל מקודם להצדיק דינו (ערוה"ש שם א).

אם אין האבל מתחיל בדיבור

אם אין האבל מתחיל בדיבור מפני שאינו יודע שאסור למנחם לפתוח תחילה או מפני הצער או הבושה או יראת כבוד מותר למנחמים להתחיל תחילה (שר"ת ציץ אליעזר חלק יז).

כשהמנחם רואה שאין האבל פותח בדברים מותר להיפרד באמירת "המקום ינחם" (הגר"ש"א הובא בנחמו עמי פרק נא הערה ז).

מנהגו של הגר"ש"א כשבא לנחם היה מתחיל לדבר אף אם האבל לא פתח ראשון (הובא בספר אבל יעקב פסקי מרן הגר"ש"א ניחום אבלים פרק ד, וכן מובא בספר פאר הדור חלק ד הערה 108 שכך נהג מרן החז"ר"א שהיה רואה שקשה לאבלים לדבר משום יראת כבוד היה פותח בדיבור, וכן מובא בספר תולדות יעקב עמוד שלא שכך נהג מרן הסטיפלער).

אבל שנכנסים ויוצאים אצלו, אם נמצאים אצלו מהנכנסים הראשונים אין צריך שיפתח לכל אחד שנכנס (הגר"ש"א רשימות מהקלטות הובא באשרי האיש פרק פח כד, חוט השני הלכות אבלות שעד יב א).

שכר על שתיקת האבל

מנהגו של הגר"ש"א: היה למעט בדיבור כשישב שבעה, וראיתו מדברי הגמ' (ברכות ו, ב) "אגרא דבי טמיא שתיקותא" וביאר מרן (בשעת ימי אבלות על הרבנית) שזה הולך על האבל שיש לו לשתוק ומקבל שכר על שתיקתו, **והטעם:** לפי שבשתיקה מראה האבל שמקבל דין שמים [וכן נהג ששתק כל הזמן וגם כשבאו גדולי תורה לנחמו מיעט בדיבור רק מה שהוצרך משום כבודם ואמר שטעמו משום הגמ' הנ"ל] (שיעורי מרן הגר"ש"א ברכות עמוד לו עיין שם, אשרי האיש פרק פח יד).

נוסח הנחמה

המנהג לומר: "המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון" (פרישה י"ד שצג ג, לבוש אר"ח ס"ס תרפג). **ויש המוסיפים:** "אבלי ציון וירושלים" **ויש המוסיפים:** "ולא תוסיפו לדאבה עוד" והוא מנבואת ירמיהו (י יב) על ימות המשיח "כי פדה ה' את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו.. והיתה נפשם כגן רוה, ולא יוסיפו לדאבה עוד, אז תשמח בתולה במחול ובחורים וזקנים יחדיו, והפכתי אבלם לששון וניחמתים ושימחתים מיגונם".

ביאור הנוסח "המקום ינחם"

(דברי סופרים מצות נחום אבליים פרק כח כט – לא).

המקום ינחם לפי המתבאר כי כל דברי הנחמה שידברו לא יועילו אם לא שהמקום גם כן ינחם את האבלים (מכתב מאליהו חלק ד עמוד 342), ולכן אנו מבקשים שהמקום ירפא אותנו מסבל האבלות בכח הסממנים שהכינו המנחמים דהיינו בכח התנחומים.

"בתוך שאר אבלי ציון וירושלים", הטעם שמוסיפים כן

משום שכן נוסח תקנות חז"ל בכל מקום לכלול כל הדברים הדומים עם אותו עיקר הדבר שהוא צריך לברך עליו (לבוש ס"ס תרפב).

ביאור התוספת לפי שישראל מאמינם ומחכים בכל יום לגאולה שתבוא, ומבקשים עליה בכל יום, ואומרים לאבל שינחם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים במהרה, וגם כי נחמת ציון וירושלים היא נחמה מובטחת ונחמה מובטחת כוחה רב יותר לנחם לב האבל (דברי סופרים מצות נחום אבליים פרק כח כט – לא).

"ולא תוסיפו לדאבה עוד" הטעם בהוספה זו

לפי כשאומרים "המקום ינחם וכו'" בלשון עתיד יכול להיות שיש משמעות שתמיד תצטרך לנחמה היינו חס ושלום יהיה תמיד צרות ולזה אומרים ולא תוספו לדאבה עוד שלא תדע שום צער אחר וכוונת המקום ינחם קאי רק על הצער של עכשיו והוא מדיני בן אדם לחבריו (הגריש"א אשרי האיש פרק פח כה, וכן הקפיד להוסיף נוסח זה הגרי"ח זוננפלד הובא בתורת חיים הנהגות ופסקים הגרי"ח מנהגי רבינו בענייני אבלות יא, וכן נהג בעל שבט הלוי הובא בספר זכרון יוסף צבי פרק ה נחום אבליים עמוד קצ).

ויש שלא הוסיפו משפט זה (אורחות רבנו חלק ד נחום אבליים ב שכן נהג הגרי"ק צ"ל).

נוסח של בני סמרד

"תנוחמו מן השמים" (רמב"ם הלכות אבלות פרק יג הלכה ב טור שעו). כעין זה כתב הר"ף (מוע"ק עמוד 26) "תתנחם מן השמים מאבל זה".

נוסח הניחום באבל יחיד

גם כשיש אבל יחיד המנהג העולם לומר "המקום ינחם אתכם בלשון רבים".

והטעם: על פי דברי הרמב"ם (הלכות אבל פרק יד הלכה ז) שניחום אבליים הוא חסד גם עם המתים נמצא שמנחם את הנפטר וגם את האבל ולכן אומר אתכם בלשון רבים.

טעם אחר: מדכתיב (תהילים צא טו) "עמו אנכי בצרה", שהקב"ה משתתף בצער כל אחד ואחד, אם כן הנחמה מתייחסת כביכול גם להקב"ה לכן י"ל אתכם לשון רבים (הגרי"א אברמסקי זצ"ל הובא בספר זכרון יוסף צבי פרק ה נחום אבליים).

לנחם כמה אבליים יחד בנוסח המקום ינחם אתכם

המנהג לנחם אף כמה אבליים יחד (חוט שני הלכות אבלות שעד יב ב).

ויש שכתבו שיש הידור לומר לכל אחד מהאבליים בפני עצמו כדי לקיים בכל אחד ואחד מצווה (קובץ מסורה ח"ה עמוד מח, תשובות והנהגות יור"ד ה אבלות וקבורה סימן שט כז).

ענין "אמן" אחר הניחום

יש אומרים: שהאבל יענה אמן אחר הברכה של הניחום (נחמו עמי פרק כא סעיף יא בשם הגרש"א וכן פני ברוך יא ה הביא מהגרש"א, תשובות והנהגות ח"א תרצא).

ויש אומרים: שאין לענות אמן, **והטעם:** משום שאין זה ברכה (הגריש"א הובא בתפארת בנים סימן רז עמוד קיט, ספר הליכות חיים שמחות שאלה שיש בשם הגר"ק שליט"א וכן נהג החזו"א).

קבלת הניחום

כשם שמצווה לנחם כן מצווה לקבל תנחומים (מעבר יבוק מאמר שפתי רננות פרק כא).

ראייה לדבר: מהמשנה (סוף פרק ב דברכות) שרב גמליאל קיבל תנחומים על טבי עבדו אמור לו תלמידו לא לימדתנו רבינו שאין מקבלים תנחומין על העבדים אמר להם טבי עבדי כשר היה מוכח מכאן שיש מצווה לקבל תנחומים והקבלת תנחומים הוא מה שאומרים אז אמן או מה שמנוענע בראשו להוכיח שקיבלו (ספר זכרון יוסף צבי פרק ה נחום אבליים בשם הגר"ל שטיינמן צ"ל).

ישיבה בשעת הניחום

לכתחילה צריך האבל לישיב בשעה שמנחמים אותו (ספר לקט יושר עמוד צא וכך נהג רבו מהר"ש).

אך מדינא יכול לעמוד או לילך בשעה שמנחמים אותו (ש"ת דברי מלכיאל סימן צב).

עמידה בפני אדם חשוי

האבל אינו צריך לעמוד מפני שום אדם (רמ"א יור"ד שעו א). רק לעשות הידור לנוע מעט (ש"ת תשובה מאהבה ח"ג בהגהותיו לסימן שעו, גשר החיים עמוד ריב), **ויש אומרים:** שאפילו הידור אין צריך לעשות (הגריש"א הובא בברכת נפתלי ח"א עמוד מא ס"ז).

והטעם: כיון שצריך לעשות יקר לאבל כמלך להושיבו בראש וילפנין לה מקרא אם כן השווהו למלך ותקנו שישב בראש (מוע"ק כח, ב) להיות כמלך ולכן אינו חייב לעמוד מפני הרב או נשיא (ברכי יוסף הובא בדברי סופרים נחום אבליים פרק כח יז).

אם עמד מפני איזה איש הבא לנחמו לא יאמר האיש שעמד בפניו שב שב, והטעם: משום שמשמע שב, שב באבלות עוד חלילה ואל יפתח אדם פה לשטן (ש"ע יור"ד שעו ב).

ניחום אנשים לנשים

המנהג שמנחמים גם אנשים לנשים ולא חשיב דרישת שלום דאינו אלא ברכה (גשר החיים פרק כ ה, בספר נשמת ישראל ח"א סימן כד). ויעמוד אצל הדלת וינחם (באר משה ח"ב סימן קז, נטעי גבריאל אבלות פרק פה, וכן מביא בש"ת תשובות והנהגות יור"ד פרק תשיעי נחום אבליים ה שהגר"ז מבריסק שבא לנחם את משפחת קרליץ בפטירת רבינו החזו"א עמד בחוץ אצל החדר אשתו ואמר המקום ינחם כניחום אבליים).

ניחום אבליים זה את זה

בכלל מצות ניחום אבליים שהאבליים עצמם ינחמו זה את זה (תלמידי רבינו יונה פרק ג דברכות, כל בו לאבלות של הרב יקותיאל גרינואלד דף

297, תשובות והנהגות תרצא שכך נהג כ"ק האדמו"ר מגור הרא"ם זצ"ל). **סמך לדבר:** מצינו אצל דוד שכתוב (שמואל ב יב כד) "וינחם דוד את אשתו".

ניחום בשבת

כשפוגש אבל בשבת יאמר לו "שבת היא מלנחם ונחמה קרובה לבוא" (משנה ברורה רפז ס"ב).

ניחום אחר שבעה

ישאר קרובים: אם לא ניחם בימי השבעה יכול לנחם עד סיום השלושים באבל על שאר קרוביו.

אבל על אביו ואמו: אפשר לנחם עד שנה לאחר מכן אין לנחם כדרכו אלא יאמר לו תנחם (ש"ע יור"ד שפה ב).

ניחום אבלים על ידי מכתב או טלפון

אם אינן יכול לבוא לנחם יכול לקיים מצות ניחום אבלים גם על

ידי מכתב או פקט (תשובות והנהגות ח"א סימן תקפז, תשובות וביאורים סימן רכא, אורחות רבינו חלק ד עניני אבילות טז), **והטעם:** משום שעיקר מצות ניחום אבלים שהאבל ינחם וזה מתקיים אפילו על ידי מכתב [משא"כ ביקור חולים המטרה היא לעזור לחולה ולהשלים לו מה שחסר בחלו ודבר זה אפשר לקיים רק כאשר האדם נמצא בגפו ובכך רואה צורכי החולה] (תשובות וביאורים שם, אהל יעקב בשם הגאון ר' ישראל פייהדלר זצ"ל ענף ג).

טלפון ושליח: וכן ניתן לנחם על ידי טלפון (ש"ת אגרות משה א"ח חלק ד סימן מ אות יא). או על ידי שליח (שערי הלכה ומנהג ח"ד י"ד סימן קלז, בספר אהל יעקב בתשובות מהגרח"ק ט כתב קצת מצווה).

והוסיף הגריש"א: כיון שניחום אבלים זה גם לחיים וגם למתים (כמבואר ברמב"ם פרק יד

מהלכות אבלות הלכה ז, ובשבת קנב) ולכן את החלק של חסד עם החיים אפשר לקיים גם בטלפון, אבל החסד עם המתים זה רק עם מגיע לנחם בפניו (הגריש"א הובא בישא ברכה ח"ב עמוד קכ וכ"כ פני ברוך סימן יא יב).

חינוך קטן בניחום אבלים

יש אומרים: שיש לו לאדם לחנך את בניו הקטנים לנחם אבלים (מעבר יבק מאמר שפת אמת פרק לז, ראשית חכמה פרק גידול בים כותב כי מלבד מה שמחנכם לגמול חסד יש בזה עוד מעלות).

ניחום אבלים כשאינן מקורב

יש שהקפידו להרבות בניחום אבלים גם אם לא היו מן המקורבים ביותר, **והטעם:** מדין חסד כדאיתא ברמב"ם (פרק יד מהלכות אבל הלכה א) "ואלו הן מצות גמילות חסדים דבגופו שאין להם שיעור וכו'" (הגר"ח זוננפלד הובא בספר תורת חיים הנהגות ופסקים הלכות והנהגות בענייני אבילות ט).

ניחום אבלים בלילה

יש רבים הנזהרים מלנחם בלילה (ש"ת אפרסקא דעניא שעב אות ג עין שם שהביא מקובץ וילקט יוסף שנת עת"ר סימן קפ סמך לדבר ממ"ש באמרי נועם מאמר ה פרק לה), **והטעם:** בגשר החיים (עמוד רט) כתב שיש רבים שנזהרים בזה ולא מצא מקור לזה.

לבטל תלמוד תורה כדי לנחם אבלים

יש אומרים: שאם יש שאר בני אדם שהולכים לנחם את האבל אז מי שעוסק בתורה אין צריך לבטל מת"ת כדי לילך לנחם אבלים אם לא כשהוא בעל דברים ויודע בטוב לדבר עם האבל דברי נחמה המתקבלים על הלב (נשמת ישראל פה"ל מסימן כד).

וכן אם האבל הוא מידידו ואם לא ילך לנחמו יפגע מהידידות שביניהם ילך אף כשגרום לביטול תורה (נשמת ישראל שם).

אמירת במנחמים

אסור למנחמים לומר לאבל מה היה לך לעשות אי אפשר לשנות וכדומה, **והטעם:** לפי שזה מעין גידוף חלילה אלא אומרים לו צריך אדם לקבל עליו גזרת המקום באהבה (רמ"א ט"ז יור"ד שעו ב, דרכי החיים הלכות אבילות סימן ד ו).

מנהגי בבית האבל

קופת צדקה

יש הנהוגים: להניח קופת צדקה בחדר האבלים וכתובים שזהו צדקה לעניים לטובת הנפטר לפלוני או פלונית בן פלוני, **והטעם:** משום שיש בזה טובה לנפטר (תשובות והנהגות יור"ד פרק תשיעי ניחום אבלים ח, ש"ת תורה לשמה תקטז והוא מנהג ותיקין ומועיל לנשמת הנפטרים).

ברכות בבית האבל לע"נ הנפטר

יש הנהוגים: להכין כיבוד קל בבית האבל והברכות שמברכים יהיו לעילוי נשמת הנפטר,

והטעם: לפי שאכילה בבית האבל היא תיקון אכילותו והנאותו של הנפטר בזה שאכל ללא ברכה ועל ידי שהבאים מברכים היטב עושים תיקון לנשמתו (ספר הקונטרס היחאלי בית עלמים סעיף כו).

"טוב ללכת אל בית האבל, מלכת אל בית המשתה, באשר הוא סוף כל אדם והחי יתן אל לבו (קהלת יב).

להערות והארות ולתרומות: לב ראב"ד 5 אלעד 052-7668608

לקבלת העלון במייל: lev17382@gmail.com